

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση με τη σχετική βιβλιογραφική αναφορά: Απόσπασμα από το βιβλίο του Ξενοφώντα Κοντιάδη Η περιπετειώδης ιστορία των επαναστατικών Συνταγμάτων του 1821, Εκδόσεις Καστανιώτη 2021

Αν η Α' Εθνοσυνέλευση διεξήγαγε τις συνεδριάσεις της σε έναν πορτοκαλεώνα της Πιάδας, η Γ' Εθνοσυνέλευση συνέρχεται σε έναν λεμονόκηπο, ελλείψει οικήματος που να χωράει τους πληρεξούσιους. Οι συνεδριάσεις θα αρχίσουν στις 19 Μαρτίου, με πρόεδρο τον Σισίνη. Στις 26 Μαρτίου προσέρχονται και οι υπόλοιποι πληρεξούσιοι, αθροίζοντας συνολικά 225 παραστάτες, σχεδόν διπλάσιους από την αρχική σύνθεση έναν χρόνο νωρίτερα. Όπως γράφει ο Σπ. Τρικούπης, η Γ' Εθνοσυνέλευση «ήρχισε και ετελείωσεν εν διχονοίαις, δυσπιστίαις και ταραχαίς».

Ο χώρος διαμορφώθηκε πρόχειρα με την τοποθέτηση μεγάλων δοκαριών ώστε να δημιουργηθεί ένα τετράγωνο, στο κέντρο του οποίου βρίσκεται μία «ευρύκλαδος και χλοερά» λεμονιά, που πάνω στον κορμό της στηρίζει τη ράχη του ο πρόεδρος της Εθνοσυνέλευσης, καθισμένος σε ένα πρόχειρα κατασκευασμένο θρανίο, ενώ τα φουντωτά κλαδιά τον προστατεύουν από τον ήλιο, σκιάζοντάς τον καλύτερα από ό,τι ο ουρανός ενός βασιλικού θρόνου, όπως γράφει στις Ιστορικές Αναμνήσεις του ο Νικόλαος Δραγούμης. Μπροστά στον πρόεδρο βρίσκεται ένα μικρό, κακότεχνο τραπεζάκι, πάνω στο οποίο λάμπει ο «κώδων της ευταξίας», και δεξιά του κάθεται «κατά γης διπλοπόδης» ο γραμματέας της Εθνοσυνέλευσης σκαλίζοντας και σημειώνοντας στα χαρτιά του. Λίγα βήματα πιο πέρα βρίσκεται μία άλλη λεμονιά, με διχαλωτό κορμό, πάνω στον οποίο κάθεται συνοφρυωμένος ο Κολοκοτρώνης, με τα πόδια να κρέμονται, εποπτεύοντας «την ματαιόσπουδον της Τροιζήνας λογομαχίας».

Στα δοκάρια που έχουν στηθεί περιμετρικά, ανάμεσα στις λεμονιές, κάθονται οι πληρεξούσιοι, κάποιοι φορώντας φουστανέλλες, άλλοι ράσα, φράγκικα ρούχα, βελάδες, βράκες, κάπες ή ασιατικούς μανδύες, ορισμένοι βλοσυροί και σιωπηλοί παίζοντας τα κομπολόγια τους και άλλοι διαξιφιζόμενοι για νομοθετικά, διοικητικά ή στρατιωτικά ζητήματα σε «άκαρπες και εθνοβλαβείς συζητήσεις», όπως τις χαρακτηρίζει ο Δραγούμης μπροστά στον πολεμικό κίνδυνο. Πέρα από τον πρόχειρα οριοθετημένο αυτόν χώρο, τον βουλευτικό περίβολο, στέκονται όρθιοι αρκετοί ακροατές, που σιωπηλά εγκρίνουν ή κατακρίνουν τα λεγόμενα, ενώ έξω από τον λεμονόκηπο βρίσκονται οι στρατιώτες του Νικηταρά, φρούραρχου της Εθνοσυνέλευσης, που επιδοκιμάζουν ή αποδοκιμάζουν τις αγορεύσεις λιγότερο διακριτικά από τους άλλους ακροατές, και όταν ο λόγιος Γεώργιος Γεννάδιος αγόρευσε εναντίον των τίτλων ευγενείας, ειρωνευόμενος τον Μαυροκορδάτο, τον Κουντουριώτη, τον Κωλέττη και άλλους που αποκαλούνταν εκλαμπρότατοι, οι στρατιώτες τον επευφημούν. Ανάμεσα στους ακροατές μόνο μία γυναίκα είναι παρούσα, η Μαντώ Μαυρογένους, φορώντας μακρύ μαύρο χρυσοποίκιλτο φόρεμα και ευρωπαϊκό καπέλο.

Και συνεχίζει ο Δραγούμης, περιγράφοντας τον τρόπο διεξαγωγής των συνεδριάσεων, πως οι συζητήσεις γίνονται «ατάκτως», χωρίς να υπάρχει βήμα για τους ομιλητές, με συνέπεια να αγορεύουν ορισμένοι ταυτόχρονα, κάποιοι να ανοίγουν διάλογο μεταξύ τους και άλλοι να ασκούν αυτόκλητοι καθήκοντα προεδρεύοντος επιπλήττοντας ή προσπαθώντας να επιβάλλουν την τάξη ή να απαιτούν από τον πρόεδρο να χρησιμοποιήσει το κουδούνι, μέχρι που ο πρόεδρος εξάπτεται και χτυπάει με το δεξί χέρι το κουδούνι ασταμάτητα, κραυγάζοντας ακατάληπτες διαταγές προς τους παραστάτες, ενώ με το αριστερό του χέρι «έδιδε προς τον εξ αριστερών γραμματέα το πρόστυχον έγγραφον, και γρονθοκοπών λάβρος

το στήθος αυτού, διέταπτε ν' αναγνώση βρονοφώνως, όπως δια της φωνής καταβάλη τον θόρυβον».

Σε αντίθεση προς τη Β' Εθνοσυνέλευση, όπου οι πληρεξούσιοι εξαιτίας των διενέξεων συνεδρίαζαν εγκατεστημένοι στα δύο γειτονικά χωριά, μεταφέροντας μηνύματα από και προς το Άστρος, στη Γ' Εθνοσυνέλευση οι συνεδριάσεις διεξάγονται στον ίδιο χώρο, κάτω από τις λεμονιές που ποτίζονται από τα νερά της Ιπποκρήνης. Η κύρια διαίρεση δεν είναι εδώ μεταξύ προκρίτων και οπλαρχηγών, αλλά μεταξύ Πελοποννησίων αφενός και Ρουμελιωτών με την υποστήριξη των Νησιωτών αφετέρου. Απουσιάζουν επίσης αρκετές από τις προσωπικότητες που πρωταγωνίστησαν στην ψήφιση των δύο πρώτων Συνταγμάτων, όπως ο Μαυροκορδάτος και ο Νέγρης, ο οποίος έχει πεθάνει περιθωριοποιημένος το 1824 στο Ναύπλιο, εν μέσω του δεύτερου Εμφυλίου.

Σε μία από τις τελευταίες συνεδριάσεις, οι λογομαχίες οδηγούνται στα άκρα, όταν ο Ηπειρώτης οπλαρχηγός Κίτσος κουνώντας απειλητικά ένα κλαδί δέντρου μπροστά στον Κολοκοτρώνη τον εξυβρίζει σκαιά. Όπως περιγράφει ο Σπ. Τρικούπης, οι αντίπαλες ομάδες πληρεξουσίων άρχισαν να φωνάζουν «εις τα όπλα», χωρίστηκαν αμέσως σε δύο στρατόπεδα και βγήκαν από τον λεμονόκηπο από διαφορετικά σημεία, καταλαμβάνοντας οχυρές θέσεις. Η αιματοχυσία μεταξύ των πληρεξουσίων αποφεύγεται την τελευταία στιγμή με την παρέμβαση των ψυχραιμότερων. Σε αυτή την πολιτική ατμόσφαιρα ακραίας πόλωσης ψηφίζεται το Σύνταγμα της Τροιζήνας και λαμβάνονται αποφάσεις εξαιρετικά κρίσιμες για την εξέλιξη του Αγώνα, με σημαντικότερη την εκλογή του Καποδίστρια στη θέση του Κυβερνήτη της Ελλάδας.

Δεν είναι άστοχος ο χαρακτηρισμός του Συντάγματος της Τροιζήνας ως του «τελειότερου» από τα Συντάγματα του Αγώνα και προτύπου για τα Συντάγματα της εποχής του. Τα μέλη της Επιτροπής που το συνέταξαν συνδύαζαν την κυβερνητική εμπειρία, τη νομική παιδεία και την εμπειρία της συμμετοχής στο έργο των Επιτροπών που έγραψαν τα δύο προηγούμενα Συντάγματα. Αξιοσημείωτο είναι ότι πριν από την υποβολή του τελικού κειμένου της Επιτροπής στην Εθνοσυνέλευση είχαν προηγηθεί συζητήσεις και τμηματική ψήφιση κρίσιμων κεφαλαίων του.

Το πρωτοποριακό Σύνταγμα της Τροιζήνας συναρθρώνει τον δημοκρατικό και φιλελεύθερο χαρακτήρα με ένα αποτελεσματικό σύστημα διακυβέρνησης και με θεσμικές ισορροπίες που θα μπορούσαν ίσως να αποτρέψουν τις πολιτικές κρίσεις που ακολούθησαν. Δυστυχώς, ενώ τα δύο πρώτα Συντάγματα του Αγώνα εφαρμόστηκαν, έστω ατελώς και με διχαστικά αποτελέσματα, το Σύνταγμα της Τροιζήνας δεν έμελλε να εφαρμοστεί, αφού στις 18 Ιανουαρίου 1828, λίγες ημέρες μετά την άφιξη του Καποδίστρια στην Ελλάδα, με εισήγησή του η Γ' Εθνοσυνέλευση, που πλέον έχει συγκροτηθεί σε σώμα ως Βουλή, θα αναστείλει την εφαρμογή του.